

Ihor H. Plevako

Uniwersytet Narodowy "Akademia Ostrogska"

ihor.plevako@oa.edu.ua

Współpraca handlowa i gospodarcza państw Ameryki Łacińskiej i WNP na początku XXI wieku

Latin American and CIS Countries' Cooperation in Trade and Economy at the Beginning of the XXI Century

Streszczenie:

Artykuł przedstawia ogólną charakterystykę handlu między państwami regionów Wspólnoty Niepodległych Państw a państwami Ameryki Łacińskiej i jego wpływ na wzmocnienie pozycji geopolitycznych obu regionów. Analiza danych pozwala stwierdzić, iż w latach 2001-2012 zauważalne są wyraźne tendencje wzrostowe w handlu między państwami Ameryki Łacińskiej oraz Ukrainą, Białorusią i Rosją.

Słowa kluczowe: stosunki międzynarodowe, stosunki międzyregionalne, Ameryka Łacińska, kraje Wspólnoty Niepodległych Państw, dynamika handlu, import, export

Summary:

The main goal of the research is the analysis of trade and economic relations between CIS and Latin American countries. The author studied trade activities of Ukraine, Russia, and Belarus in the markets of Latin American countries, concluding that in the first decade of the 21st century there was an obvious tendency of increase in trade between Latin American and aforementioned CIS countries.

The development of economic cooperation of the USSR with Latin America was unstable and insignificant in scale. The collapse of the Soviet Union and aggravation of economic situation on its territories weakened the established trade ties between the post-soviet countries and LA even further. However, due to transformation processes in the economic and political spheres, new opportunities of deeper cooperation emerged. Thus, Belarus, Ukraine and Russia intensified their trade and economic contacts with Latin American countries relatively late – only at the beginning of the 21st century, making economic cooperation with them an important dimension of their foreign policy.

Keywords: foreign policy, international trade and economic relations, CIS countries: (Ukraine, Belarus, Russian Federation), Latin American countries, economic partnership

1. Uwagi wstępne

Najistotniejszą kwestią, jeżeli chodzi o współpracę Ameryki Łacińskiej (dalej – AŁ) i Wspólnoty Niepodległych Państw (dalej – WNP), jest polityka handlowa. Poszczególne subregiony mają specyficzne uwarunkowania geopolityczne i międzynarodowe powiązania gospodarcze. Kraje AŁ i WNP zapoczątkowały procesy dywersyfikacji handlu i stosunków gospodarczych m.in. poprzez nawiązywanie kontaktów z nowymi eksporterami i importerami spoza swoich regionów. Istotne dla państw AŁ było wprowadzenie nowej strategii gospodarczej, która zapewniałaby globalną redukcję taryf protekcyjnych, kompleksową promocję eksportu, liberalizację finansową, przyciągnięcie inwestorów zagranicznych – bez nakładania szczególnych ograniczeń, dotyczących przepływów kapitałowych i transferu zysków. Rynki AŁ charakteryzują się obecnie wysoką dynamiką handlu zagranicznego. Region dąży do poszerzenia swoich zagranicznych stosunków gospodarczych, rozwoju współpracy technicznej i technologicznej.

Jednym z partnerów handlowych i gospodarczych dla AŁ jest WNP, aczkolwiek udział poszczególnych państw WNP w handlu z Ameryką Łacińską jest zróżnicowany. Głównymi krajami WNP, które są już obecnie ważnymi partnerami handlowymi tego ugrupowania są Rosja, Ukraina, Białoruś (z innych państw WNP – Kazachstan oraz do pewnego stopnia Azerbejdżan). Czołową pozycję wśród krajów WNP w stosunkach gospodarczych z Ameryką Łacińską zajmuje Rosja (12 miejsce wśród partnerów AŁ), a następnie – Ukraina i Białoruś (odpowiednio miejsca 48 i 49).

Przedmiotem niniejszych rozważań jest zbadanie stanu współdziałań handlowych i gospodarczych między regionami i poszczególnymi państwami oraz przeprowadzenie analizy problemów i perspektyw w stosunkach handlowych i gospodarczych państw WNP i AŁ.

Praca wymagała odniesienia się do bieżących informacji. Sporo przypisów w tekście to odniesienia do źródeł medialnych i analitycznych: prasy, stron internetowych czy dokumentów ośrodków analitycznych etc. Dla zilustrowania prowadzonych rozważań wykorzystano artykuły naukowe¹ oraz dane sta-

¹ V. Lazhnik, M. Podzeruk, *External Trade of Goods Between Ukraine and the Countries of Latin America*, "Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки", 2008, № 6, с. 80-88; K. Andrievsky, *Trade Relations of the Republic of Belarus with Latin America*, www.elib.bsu.by/bitstream/123456789/17439/1/2010_2_JILIR_andrievsky.pdf [odczyt: 5.06.2013]; А. Челябинский, *Белоруссия открывает окно в Латинскую Америку*, "Латинская Америка", 2008 № 4, с. 55–64; П. Яковлев, *Российский бизнес в Латинской Америке: практика информационной деятельности*, www.ilaran.ru/?n=478, [odczyt: 5.03.2013]; www.mesoamerica.narod.ru/Latin/latamerica_history_str23.html, [odczyt: 5.06.2013].

tystyczne głównych państwowych urzędów statystycznych z Ukrainy, Białorusi i Rosji².

Od czasów istnienia Związku Radzieckiego (dalej – ZSRR), współpraca z Ameryką Łacińską była pod każdym względem bardzo skromna. Wartość dwustronnej wymiany handlowej w roku 1985 (wyjątkiem była Kuba) wynosiła 2,2 mld rub (3,102 mld dol.), przy czym 75% tej sumy przypadało na Argentynę i Brazylię. Daje się zauważyć, że wzrost ten był głównie wynikiem zwiększania przez państwa AŁ eksportu żywności do ZSRR. Eksport ZSRR pozostawał na bardzo niskim poziomie, podobnie jak współpraca gospodarcza i naukowo-techniczna tych krajów.

W 1991 r. 22 kraje Ameryki Łacińskiej utrzymywały stosunki dyplomatyczne z ZSRR. W 16 państwach istniały placówki dyplomatyczne na zasadzie wzajemności na szczeblu ambasad. Jednak po rozpadzie ZSRR i pogorszeniu sytuacji na terytorium utworzonej przez niektóre kraje byłego ZSRR Wspólnoty Niepodległych Państw, wzajemna aktywność dyplomatyczna utrzymywała się na niskim poziomie³.

Nie ulega wątpliwości, że w tym czasie nowopowstałe państwa – Republika Białoruś, Ukraina i Federacja Rosyjska – wybrały kraje Europy Zachodniej i WNP jako priorytetowe kierunki dla współpracy. Kraje, które były w geograficznym oddaleniu, pozostały na uboczu współpracy handlowej i gospodarczej. Trzeba tu zaznaczyć, że od początku XXI wieku, ze względu na procesy transformacji w sferze gospodarczej i politycznej na obszarze WNP powstały możliwości pogłębienia kooperacji z AŁ. W krajach WNP nastąpiła stabilizacja rozwoju gospodarczego i rozpoczął się proces rozwoju rynków eksportowo-importowych z AŁ. Ważną cechą procesu transformacji były: po pierwsze, ustalenie ram prawnych w AŁ dla rozwoju stosunków handlowych i gospodarczych z wybranymi krajami WNP; po drugie, wzrost wzajemnej wymiany handlowej, a po trzecie, zwiększenie eksportu krajów WNP do rynków Ameryki Łacińskiej, wskazujący na wewnętrzny rozwój gospodarczy państw postkomunistycznych⁴.

² www.ukrstat.gov.ua [odczyt: 5.09.2013]; www.mfa.gov.by/bilateral/america/, [odczyt: 5.05.2013].

³ www.mesoamerica.narod.ru/Latin/latamerica_history_str23.html, [odczyt: 5.06.2012].

⁴ I. Плевако, *Передумови та перспективи торгово-економічної співпраці Співдружності Незалежних Держав та країн Латинської Америки. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів*, Донецьк 2009, с. 211.

2. Rozwój stosunków gospodarczych Białorusi z państwami Ameryki Łacińskiej

Wiadomo, że rozwój Białorusi skutkowałam dialogiem z krajami Ameryki Łacińskiej. Fakt ten przyczynił się do rozwoju i wzmacniania więzi handlowych i gospodarczych między państwami i stworzył podstawy dla wzajemnie korzystnych projektów. Dywersyfikacja białoruskiej polityki zagranicznej zaowocowała współpracą, która wymaga tworzenia spójnej strategii państw, zorientowanej na rozwój eksportu oraz importu.

W przypadku Białorusi intensyfikacja kontaktów nastąpiła dopiero na początku XXI wieku. Dzięki politycznym i ekonomicznym procesom transformacji na Białorusi nastąpiło zbliżenie Białorusi z regionem Ameryki Łacińskiej. Wiązało się to także z tym, że niektóre państwa Ameryki Łacińskiej weszły na drogę ideologicznej konfrontacji z liberalną koncepcją, liderem której są USA. Po drugie, konwergencja była podyktowana dążeniem do zapewnienia dostaw ropy na Białoruś.

Obecnie współpraca z krajami AŁ stała się jednym z głównych kierunków dywersyfikacji białoruskiej polityki zagranicznej. Potwierdzenie tego można znaleźć w przemówieniu ministra spraw zagranicznych Białorusi Siargieja Martynowa, który stwierdził, że państwo praktycznie jest zorientowane na strategię dywersyfikacji eksportu i importu. Po wizycie ministra Martynowa w październiku-listopadzie 2004 r. w Brazylii powstało wiele firm-ośrodków, mających na celu dwustronny rozwój gospodarczy. Wskutek tego handlowa wymiana Białorusi w 2010 z państwami regionu Ameryki Łacińskiej wzrosła do 2,815 mld dolarów, podczas gdy eksport wyniósł 1,19 miliardów, a import wyniósł 1,625 miliardów. Podstawą białoruskiego eksportu pozostały produkty techniczne (ciążarówka, traktory i autokary specjalne)⁵.

W każdym regionie świata Białoruś wyszukiwała odpowiednie miejsca, w których różne kraje zaczynały budować duże obiekty. W AŁ były to głównie Wenezuela, Brazylia, Argentyna i, w mniejszym stopniu, Chile, Kolumbia, Ekwador⁶.

Z Białorusi zwiększono eksport nawozów azotowych, lnu, włókien szklanych. Dobre perspektywy zaistniały dla eksportu na rynek brazylijski ciągników MAZ, produktów fabryki BielLAZ, rowerów i motocykli firmy „Motovello”, również produktów firmy „Bielnieftiechim”: potasu, nawozów azotowych, opon, włókien syntetycznych i przędzy⁷.

⁵ www.mfa.gov.by/bilateral/america/, [odczyt: 05.12.2012].

⁶ www.mfa.gov.by/ru/foreign-policy/bilateral/americas/ba5607f276537a5d.html, [odczyt: 05.06.2012].

⁷ www.mfa.gov.by/ru/press/news, [odczyt: 15.06.2013].

W strukturze białoruskiego eksportu produkty high-tech nie były obecne. Ze względu na brak bezpośrednich połączeń z brazylijskimi firmami, warto podkreślić potężną rolę pośredników w handlu dwustronnym. W 2002 r. eksport z Białorusi wzrósł od 113,4 milionów do 1 mld 74 mln. Pozytywne saldo dla Białorusi w dwustronnej wymianie handlowej odnotowano w 2008 r. i wyniosło 918,6 mln. Jednak w roku 2004 saldo raptownie się zmniejszyło do 265,3 milionów. Od 2005 r. do białoruskiego eksportu dodano nowoczesne towary⁸.

W 2004 roku Brazylia znalazła się na pierwszym miejscu, jeżeli chodzi o wielkość wymiany handlowej z Białorusią. Ponadto, Brazylia zajęła dziewiąte miejsce jako eksporter wśród partnerów handlowych Białorusi spoza WNP.

W handlu Białorusi z Ameryką Łacińską udział Brazylii w 2008 r. osiągnął ponad 71%. Światowy kryzys gospodarczy pociągnął za sobą realne konsekwencje. W 2009 r. obroty spadły do 605 milionów dol., głównie z powodu zmniejszenia o 60% sprzedaży nawozów potasowych na rynku brazylijskim.

W marcu 2010 roku miała miejsce pierwsza w historii oficjalna podróż prezydenta Białorusi Aleksandra Łukaszenki do Stanów Zjednoczonych Brazylii. Pod koniec 2010 roku otwarto ambasady w Brasili i w Mińsku. W 2011 roku, po odbyciu obustronnych wizyt, kontynuowano zawarte wcześniej porozumienia, a więc Brazylia stała się czołowym partnerem handlowym Białorusi w Ameryce Łacińskiej⁹.

Stosunki handlowe i gospodarcze Białorusi i Argentyny w latach 2000 – 2012 charakteryzowały się rosnącą tendencją. Mocne zainteresowanie białoruskich eksporterów nakierowane było na ewentualny pojemny rynek argentyński. Czynnikiem dla rozwoju handlu i współpracy gospodarczej była komplementarność w gospodarkach obu krajów. Wiadomo, że w Argentynie jest bardzo rozwinięta produkcja rolna. Dlatego zainteresowano się tam maszynami rolniczymi z Białorusi, która zaproponowała również swoje produkty chemiczne na rynki Argentyny¹⁰.

Trzeba tu zaznaczyć, że jeszcze pod koniec lat 90. XX w., w niektórych krajach istniało szereg negatywnych czynników ograniczających wymianę handlową. Warunki do prawdziwej współpracy w dziedzinie gospodarczej pomiędzy obu państwami zostały stworzone po wizycie ministra Martynowa jesienią 2004 r. do Argentyny, podczas której przekazano informacje o białoruskich przedsiębiorstwach i eksporcie¹¹.

⁸ K. Andrievsky, s.52-54.

⁹ www.mfa.gov.by/press/news_mfa/d6726d4a3a8ea89d.htm, [odczyt: 05.05.2013].

¹⁰ K. Andrievsky, p. 51.

¹¹ Tamże.

Ważnym krokiem w nawiązywaniu kontaktów stało się podpisanie w 2005 r. porozumienie o współpracy izb handlowych oraz protokołów o współpracy banków. W tym czasie biznesmeni argentyńscy zainteresowali się perspektywą dostaw na Białoruś surowego białka (soi, pszenicy), ryb, owoców morza, wina, owoców i innych produktów¹².

Wyraźnie uwidaczniał się wzrost handlu Białorusi z krajami Ameryki Łacińskiej w 2011 roku. Wymiana handlowa osiągnęła 3 miliardy 498,2 milionów dolarów. Białoruski eksport przekroczył 1 miliard dolarów 737,5 milionów, import – 1 miliard 760,7 milionów dolarów. Obecnie głównym produktem eksportowym Białorusi są nawozy i produkty techniczne¹³.

Bardzo ważnym zdarzeniem była wizyta w Wenezueli białoruskiej delegacji rządowej, podczas której zostały określono obszary współpracy dwustronnej na lata 2006-2012. W grudniu 2007 roku odbyła się oficjalna podróż prezydenta Białorusi Aleksandra Łukaszenki do Wenezueli. W Caracas miała miejsce Wystawa Narodowa Republiki Białorusi – pierwsza w Ameryce Łacińskiej. Wynikiem efektywnej współpracy białorusko-wenezuelskiej stało się otwarcie w Wenezueli biur takich firm, jak „Belorusneft”, „Belgorkhimprom”, „Belzarubezhstroy”, Petrolera BeloVenesolana, „Venesuelagazstroy”, „MAZVen”, i „Vene Minsk Traktores”, oraz firmy handlowej „VENBELKOM”.

Ważnym etapem intensyfikacji współpracy jest zakończenie budowy zespołu MAZ i MTZ, jak również budowa zakładu do produkcji materiałów budowlanych, które będą największymi tego typu w Ameryce Południowej. Planuje się, że w fabrykach powstanie 5 000 samochodów ciężarowych i 10 000 ciągników siodłowych. Te produkty z Białorusi będą dostarczane nie tylko do wenezuelskich przedsiębiorstw, ale także na rynki innych krajów Ameryki Łacińskiej¹⁴.

Efektem współpracy jest też powstanie białorusko-wenezuelskiej komisji do spraw handlu i współpracy gospodarczej oraz współpraca w dziedzinie nauki i technologii¹⁵.

Niezwykle wyraźnie uwidacznia się umocnienie współpracy Białorusi z Boliwią, Kolumbią, Ekwadorem, Nikaraguą i kilkoma innymi krajami Ameryki Łacińskiej.

Należy również podkreślić, że Białoruś z powodzeniem handlowała z Kolumbią, Ekwadorem i Chile. Jednak wzrost dwustronnego handlu z krajami tymi nastąpił dopiero w ostatnich latach. W latach 2006-2009 białoruski eks-

¹² www.export.by/resources/izdaniya_i_publicacii/belarus, [odczyt: 05.04.2013].

¹³ Foreign trade of the Republic of Belarus, p. 162-164., www.mfa.gov.by/ru/foreign-policy/bilateral/americas/ba5607f276537a5d.html, [odczyt: 15.04.2013].

¹⁴ H. J. Toro, *Las Alianzas Extra Regionales en la Política Exterior de Venezuela*, 2008, p. 8-9.

¹⁵ K. Andrievsky, *Trade Relations of the Republic of Belarus...*, p. 53.

port do Kolumbii wzrósł 40 razy (2008), do Ekwadoru – odpowiednio 4,4-krotnie (2008). Jednak w czasie kryzysu 2009 roku export spadł 2 i 3-krotnie¹⁶. W latach 2006-2009 rozwijała się współpraca z Chile, prawie nie uległ zmianie kolumbijski import; wzrósł import z Ekwadoru (od 12,8 do 32,8 mln dol), również import białoruski z Chile (od 6,4 do 13 milionów dolarów rocznie)¹⁷.

W czerwcu 2012 roku odbyła się pierwsza w historii podróż prezydenta Białorusi Aleksandra Łukaszenki do Republiki Ekwador, w czasie której zostały omówione kwestie rozwoju handlu i stosunków gospodarczych, dialogu politycznego i wiele innych obiecujących obszarów współpracy dwustronnej oraz podpisano szereg ważnych dokumentów. W Ministerstwie Spraw Zagranicznych Białorusi zostały omówione wszystkie aspekty zacieśnienia współpracy dwustronnej i wielostronnej. Szczególną uwagę przywiązuje się do rozwoju dialogu politycznego i dalszego wzrostu współpracy handlowej i gospodarczej.

W najbliższym czasie białoruska polityka zagraniczna w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach będzie miała na celu dalsze umacnianie długofalowych relacji handlowych z krajami regionu, rozszerzanie dialogu politycznego, wzmocnienie ram prawnych i promowanie interesów białoruskich przedsiębiorstw. Odbywa się to poprzez tworzenie spółek, otwarcie handlu, organizowanie wymiany wizyt przedstawicieli środowiska biznesu, wzmocnienie współpracy wielostronnej w ramach większych organizacji międzynarodowych.

Prace nad rozwojem rynków Ameryki Łacińskiej wymagają znacznych zasobów materialnych i intelektualnych. Jednak Ministerstwo Spraw Zagranicznych Białorusi uważa, że konsolidacja białoruskich producentów w tym rozwijającym się dynamicznie regionie, może być dobrą alternatywą dla różnych produktów.

3. Pozycja Ukrainy na rynkach Ameryki Łacińskiej

Dla Ukrainy współpraca handlowa i gospodarcza z krajami regionu Ameryki Łacińskiej jest również istotnym elementem polityki zagranicznej. Ukraina w okresie od 1990 do 2000 r., nawiązała stosunki dyplomatyczne z większością niepodległych państw AŁ. Od tego czasu kraj ten utrzymuje stosunki dyplomatyczne z 22 państwami Ameryki Łacińskiej, które zapewniają rozwój stosunków gospodarczych, mających na celu gwarantowanie długoterminowych interesów ekonomicznych.

¹⁶ Tamże, s. 52.

¹⁷ www.gtk.gov.by/ru/stats/itogi_statistiki_2010, [odczyt: 30.03.2013].

Na początku XXI wieku (2001 r.), udział AŁ w handlu zagranicznym Ukrainy nie przekraczał 1%. Na Brazylię, Meksyk i Argentynę przypadało 80% obrotów¹⁸. W 2001-2012 eksport Ukrainy do krajów regionu zwiększył się średnio 2,7 razy, a import – 2,3 razy. Udział Ameryki Łacińskiej w handlu zagranicznym kraju osiągnął 2%¹⁹.

Analiza stosunków gospodarczych i handlowych między Ukrainą oraz krajami AŁ w XXI wieku wskazuje na wzrost obrotów. Główne pozycje ukraińskiego eksportu w regionie Ameryki Łacińskiej to: maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny, chemikalia, traktory, samoloty, stal, nawozy, tworzywa sztuczne, zboże. W strukturze towarowej importu do Ukrainy dominują owoce tropikalne, oleje i esencje, tytoń, kosmetyki, ryby, produkty farmaceutyczne, przyprawy, produkty z gumy, niektóre towary przemysłowe²⁰.

5-6 czerwca 2008 r., w trakcie trzeciego wspólnego ukraińsko-brazylijskiego spotkania Międzyrządowej Komisji do Spraw Handlu i Współpracy Gospodarczej w Kijowie podpisano szereg dokumentów. Krok ten ustanowił dwustronny mechanizm, co zwiększyło handel i inwestycje, a także rozszerzyło zakres handlu dwustronnego.

Ważnym czynnikiem rozwoju dwustronnej wymiany handlowej było ożywienie współpracy między przedsiębiorstwami Ukrainy i Brazylii, jak również zintensyfikowana wymiana delegacji. W 2010 roku rozszerzono do 100 pozycji przywóz produktów brazylijskich. Oprócz tradycyjnego brazylijskiego eksportu cukru trzcinowego, tytoniu, kawy, zwiększyły się dostawy na Ukrainę brazylijskiej wołowiny i wieprzowiny. Również tak jak w przypadku Białorusi, dotychczas eksport ukraińskich produktów high-tech miał niewielkie rozmiary. W eksporcie do Brazylii zaczęła dominować blacha stalowa, nawozy azotowe i amoniak²¹.

Obecnie strona brazylijska podkreśla zainteresowanie nawiązaniem i pogłębieniem współpracy z Ukrainą w takich dziedzinach, jak: inżynieria, farmacja, dostawy surowców energetycznych (produkty rafinacji ropy naftowej), ukraińskie inwestycje w postaci produktów high-tech, które zostały uznane przez stronę brazylijską za inwestycje niematerialne w tworzeniu wspólnych przedsiębiorstw. Brazylia zawsze jest gotowa dostarczyć na Ukrainę produkty rolne²².

¹⁸ D. Korol'ov, Latinoamericanskiy, www.2000.net.ua/2000/derzhava/ekspertiza/71520, [odczyt: 5.04.2013].

¹⁹ Tamże.

²⁰ V. Lazhnik, M. Podzeruk, s. 80-88.

²¹ www.mfa.gov.ua/brazil/ua/17388.htm, [odczyt: 05.06.2013]; <http://minprom.ua/articles/50717.html> [odczyt: 05.06.2013].

²² www.ukrexport.gov.ua/ukr/torg_econ_vidn/bra/2062.html, [odczyt: 05.06.2013]

Ważnym ukraińskim partnerem dla Ukrainy jest Argentyna. Wzajemne kontakty w sferze handlowej i gospodarczej Ukrainy i Argentyny rozpoczęły się jeszcze w 1970 roku. Impulsem w rozwoju dwustronnych stosunków handlowych i gospodarczych było utworzenie w 1998 roku mechanizmu koordynacji w handlu i działalności gospodarczej w formie międzyrządowej Ukraińsko-Argentyńskiej Komisji do Spraw Handlu i Współpracy Naukowo-Technicznej²³. Na początku XXI wieku współpraca ukraińsko-argentyńska została znacznie wzmocniona. W strukturze ukraińskiego eksportu do Argentyny dziś dominują materiały ze stali, części dla przemysłu maszynowego, nawozy, ciągniki siodłowe, samochody, *etc.* Z Argentyny na Ukrainę sprowadzane są: owoce, owoce morza, wołowina, surowiec dla przemysłu tytoniowego, herbata i inne²⁴.

W latach 2001-2012 obroty handlu zagranicznego stabilnie rosły, a eksport znacznie przekraczał import. Zamiast tradycyjnych pozycji (nawozy, barwniki, tworzywa sztuczne i maszyny rolnicze) pojawiają się miedź, antybiotyki, wyposażenie do rozdrabniania materiałów²⁵.

W 2010 roku udało się przezwyciężyć skutki światowego kryzysu i osiągnąć wyniki z 2007 r. Należy zauważyć, że w czasie recesji, Ukraina z Argentyny importowała znacznie więcej towarów, niż eksportowała. Skutki kryzysu były odczuwalne w ostatnich latach, ale różnica pomiędzy eksportem a importem została zredukowana dwukrotnie w 2009 roku i o 40% – w 2010²⁶.

Pomimo wielu trudności okresu kryzysowego, strona ukraińska postrzegała Argentynę jako ważnego partnera gospodarczego dla Ukrainy, tak zwany „gateway” towarów i usług ukraińskich w Ameryce Łacińskiej. Strona argentyńska traktowała Ukrainę priorytetowo, używając ją jako kraj tranzytowy we swoich relacjach gospodarczych z krajami Azji Środkowej WNP²⁷.

Warto wspomnieć o nawiązaniu współpracy z Paragwajem. W lutym 2008 r. została zawarta „Umowa o współpracy handlowej i gospodarczej między Ukrainą a Paragwajem”²⁸. Bardzo ważnym wydaje się dynamiczny rozwój handlu i stosunków gospodarczych z Wenezuelą. Stosunki te wyglądają dziś jako stabilne. Strona wenezuelska jest zainteresowana kupnem ukraińskich

²³ O. Yarosh, *The Creation and the Development*, www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Istst/2009_2/R1/Jarosh.pdf [odczyt: 15.04.2013].

²⁴ V. Lazhnik, M. Podzeruk, p. 86.

²⁵ *Estado de relaciones económico-comerciales e inversiones entre Ucrania y Argentina*, www.ukrexport.gov.ua/ukr/torg_econ_vidn/arg/1345.html, [odczyt: 25.05.2013], p. 3-4.

²⁶ www.ukrstat.gov.ua/, [odczyt: 25.05.2013].

²⁷ www.ukrexport.gov.ua/ukr/torg_econ_vidn/arg/1345.html, [odczyt: 05.08.2013].

²⁸ www.mfa.gov.ua/argentina/ua/19505.htm, [odczyt: 05.04.2013].

maszyn i urządzeń²⁹, chodzi również o współpracę w sferze energetycznej³⁰.

Współpraca w sferze handlowej i gospodarczej jest jednym z ważnych priorytetów w stosunkach ukraińsko-chilijskich. Podstawą ukraińskiego eksportu do Chile są metale i minerały, a importu – ryby, owoce morza, wina, słodycze i owoce. Obecnie obiecującymi kierunkami rozwoju ukraińsko-chilijskiej współpracy handlowej i gospodarczej jest aspekt energetyczny, kolejnictwo, górnictwo i przemysł lotniczy.

W świetle istniejących problemów w chilijsko-argentyńskich stosunkach w sektorze energetycznym uważane za obiecujące są próby pozyskania ukraińskich technologii generowania energii³¹.

W okresie 2001-2012 podczas kształtowania stosunków handlowych i gospodarczych między Ukrainą oraz krajami Ameryki Łacińskiej pojawił się szereg problemów politycznych i gospodarczych. Jendak to nie miało to konsekwencji negatywnych dla eksportu i importu. Chociaż światowy kryzys gospodarczy 2009 roku spowodował znaczącą redukcję w handlu z regionem Ameryki Łacińskiej, ale obecnie te negatywne skutki pokonano. Powiększa się wymiana handlowa Ukrainy z Ameryką Łacińską³².

4. Promocja produkcji rosyjskiej w Ameryce Łacińskiej

Dla Federacji Rosyjskiej (FR) kontakty eksportowo-importowe rozpoczęły się dopiero od 1994. Od początku XXI wieku współpraca z krajami Ameryki Łacińskiej stała się ważnym kierunkiem polityki zagranicznej, która zacieśnia związki gospodarcze z regionem³³.

W 2008 r. Rosja współpracowała ze wszystkimi państwami regionu. W pierwszej dekadzie XXI wieku między regionami podpisano około 200 umów, dotyczących współpracy na różnych poziomach i w różnych sektorach polityki i gospodarki³⁴.

²⁹ *Venezuela: Ucrania obtiene de Chávez una concesión para extracción de hidrocarburos*, www.infolatam.com/2010/10/18/venezuela-ucrania-concesion-hidrocarburos/, [odczyt: 02.06.2013]

³⁰ *Chávez se reunirá con Yanukóvich para iniciar relaciones*, www.noticias.eluniversal.com/2010/10/18/pol_art_chavez-se-reunira-co_2073366.shtml, [odczyt: 07.06.2013]; *Relaciones con Ucrania contribuirán con la industrialización de Venezuela*, www.radiolaprimerisima.com/noticias/86953/relaciones-con-ucrania-contribuiran-con-la-industrializacion-de-venezuela, [odczyt: 08.06.2013].

³¹ www.mfa.gov.ua/argentina/ua/15138.htm, [odczyt: 07.06.2013].

³² I. Plevako, *Ukraine's foreign policy in Latin America at the present stage (An example of the dynamics of trade and economic relations with the countries of MERCOSUR)*, "Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини", 2012 nr 28, s. 38-52.

³³ www.bibliotekar.ru/mezhdunarodnye-otnosheniya-1/46.htm, [odczyt: 06.05.2013].

³⁴ www.perspektivy.info/rus/desk/rossija__latinskaja_amerika_novyy_etap_2010-05-14.htm, [odczyt: 14.06.2011].

W swoim oświadczeniu w końcu 2000 roku minister spraw zagranicznych Igor Iwanow stwierdził, że stosunki z krajami Ameryki Łacińskiej są ważnym aspektem w polityce Rosji, podkreślając gotowość nawiązania kontaktów wielostronnych. Intensyfikacja stosunków była także wynikiem wizyty Władimira Putina w 2000 roku w Meksyku, podczas którego zostało podpisano kilka dokumentów, w szczególności dotyczących handlu i kwestii gospodarczych³⁵.

Ważnym wydarzeniem stała wizyta Ministra Iwanowa w regionie w grudniu 2003 roku. Jej celem było optymalizowanie współpracy z różnymi krajami: Chile, Brazylią, Argentyną, Wenezuelą, Urugwajem.

Obroty handlowe Brazylii z Rosją wykazywały pozytywne saldo dla Rosji. W 2000 roku wystąpiła przewaga eksportu nad importem z Brazylii. Pozytywne saldo miała Rosja również z innymi krajami Ameryki Łacińskiej³⁶.

W październiku 2000 r. z oficjalną wizytą do Moskwy przyjechał sekretarz generalny Wspólnoty Andyjskiej – Sebastian Alehrett. W wyniku tych spotkań przedstawiciele WA i Federacji Rosyjskiej w maju 2001 w Moskwie podpisali protokół o współpracy ekonomicznej.

Wypracowano nie tylko mechanizmy dialogu politycznego, ale również elementy współpracy gospodarczej, kulturalnej, naukowej i technicznej. W latach 2001-2012 połowa obrotów FR w AŁ przypadła na kraje MERCOSUR. W 2003 roku dostawy do Rosji z krajów MERCOSUR stanowiły istotny segment zamówień cukru surowego – 61%, wieprzowiny – 57%, wołowiny – 45%, śruty sojowej – 40%, gruszek – 26%, drobiu – 17%, oleju sojowego – 25%, oleju słonecznikowego – 15% tytoniu i pomarańczy – 13%³⁷.

Pod względem wielkości obrotów, Brazylia jest największym partnerem handlowym Rosji w Ameryce Łacińskiej. Istnieją obiektywne warunki do intensyfikacji stosunków handlowych i gospodarczych między krajami. Przede wszystkim, sprzyja temu komplementarność rosyjskiej i brazylijskiej gospodarki. FR zaproponowała nowoczesne produkty i usługi w dziedzinie aeronautyki, przestrzeni energetyki, technologii wojskowej i innych dziedzin, a Brazylia – to uznany lider na światowym rynku produktów rolnych, które tradycyjnie są importowane do Rosji.

Nie można pominąć stosunków z Wenezuelą. Dialog polityczny między obu krajami zaczął się rozwijać po 1999 roku, gdy doszedł do władzy Hugo

³⁵ А. Сизоненко, Образ России в Латинской америке, "Международная жизнь", 2008 № 6, с. 51.

³⁶ www.mid.ru/bdomp/dip_vest.nsf, [odczyt: 12.06.2013].

³⁷ www.ria.ru/politics/20050602/40463483.html, [odczyt: 5.05.2013]; Р. Патригнани, МЕРКОСУР – Россия: развитие отношений в геополитическом и экономическом измерении, www.dis.podelise.ru/text/index-15371.html [odczyt: 25.08.2013]; Р.А. Патригнани, МЕРКОСУР: перспективы тесного сотрудничества с Россией, "Нефть, газ, промышленность", 2006 № 1(21), с. 10 – 12.

Chavez³⁸. Warto podkreślić, że do dziś obserwowany jest rozwój stosunków gospodarczych i handlowych Rosji z Wenezuelą. Rosja zaczęła eksportować do Wenezueli w małych ilościach nawozy azotowe, kauczuk syntetyczny, metale, maszyny, sprzęt medyczny i produkty optyczne. Produktami importowanymi do FR były: aluminium, elektrody węglowe, kawa mielona i w ziarnach.

Najbardziej oczywistym obszarem rosyjsko-wenezuelskiej współpracy gospodarczej został sektor naftowo-gazowy³⁹. Wiele dużych firm rosyjskich badało możliwości udziału w gospodarce wenezuelskiej: w infrastrukturze górnictwa, ropy i gazu oraz transportu, w instytucjach finansowych i w bankowości inwestycyjnej, w produkcji chemikaliów, maszyn, transporcie lądowym i powietrznym⁴⁰.

Stosunki handlowe między obu krajami w 2006 zaczęły się mocno rozwijać. Obroty wyniosły 90,0 mln dol. USA (w 2005 r. – 77,5 milionów). Eksport do Rosji – 24,4 milionów (aluminium, kawa, tytoń), import z Rosji – 65,2 milionów dolarów (nawozy, kauczuk syntetyczny, pręty stalowe, metalowe i maszyny do obróbki drewna i urządzenia dla przemysłu naftowego i gazowego, stal walcowana, ciężarówki „Kamaz”)⁴¹.

Rosja zaoferowała na rynku latynoamerykańskim samoloty, produkcję wojskową i petrochemiczną. Popularność wśród przedsiębiorców zyskały rosyjskie maszyny drogowo-budowlane i rolnicze.

Należy jednak pamiętać o problemach występujących we współpracy gospodarczej i handlowej. Najpierw trzeba było stworzyć odpowiednią bazę prawną, nawiązać współpracę z regionalnymi organizacjami i bankami i wspólnie z partnerami latynoamerykańskimi realizować cele strategiczne.

Stosunki gospodarcze Argentyny i Rosji mają już ponad stuletnią historię. Umowy zawarte w ostatnich latach znacznie ułatwiają współpracę. W 2006 r. dzięki zwiększeniu eksportu rosyjskiego (2,1 razy) i importu (o 54 %), rosyjsko-argentyńska wymiana handlowa wzrosła 1,6 razy i osiągnęła wartość 1,11 miliardów. Stało się to na skutek wzrostu dostaw w 2006 r.: produktów naftowych (66%), nawozów sztucznych (2,8 razy), maszyn (2,8 razy), metali nieżelaznych i wyrobów z nich (27%). W rosyjskim eksporcie produkty naftowe i nawozy stanowiły 43%, a maszyny (elektrogeneratory, turbiny gazowe, sprzęt radiologiczny, łożyska) – 7,2%.

³⁸ www.venezuela.mid.ru/relations_ru.html, [odczyt: 05.09.2013].

³⁹ Rusia y Venezuela estrechan relaciones con acuerdos de cooperación en el sector petrolero, www.informe21.com/economia/rusia-y-venezuela-estrechan-relaciones-con-acuerdos-de-cooperacion-en-el-sector-petrolero, [odczyt: 3.06.2013].

⁴⁰ www.mid.ru/bdomp/ns-rlat.nsf/4cdf4375bb86bbd8c325710d0037452f/b9f4dc279d168151c3256e-8b00411a30!OpenDocument, [odczyt: 05.06.2013].

⁴¹ www.venezuela.mid.ru/relations_ru.html, [odczyt: 15.05.2013].

Do zwiększenia rosyjskiego importu przyczynił się wzrost eksportu po wielu pozycjach zamówień na wiele towarów – mięso i produkty uboczne, produkty mleczne, mięso, drób, owoce, miód, wino, tytoń, farmaceutyki, maszyny i wyroby techniczne. W strukturze rosyjskiego importu czołową pozycję w 2006 r. zajęło mięso i produkty mięsne – 43%, świeże owoce – 19%, i odpady z przemysłu spożywczego – 12%⁴².

Tabela nr 1. Wielkość importu i eksportu państw WNP z państwami Ameryki Łacińskiej (w mln USA).

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Białoruś	1695	236	234	294	378	538	699	1712	1010	2814	3498	1600
Rosja	1628	2344	2446	2713	4524	6097	8760	11484	7757	8986	12000	16200
Ukraina	674	738	964	1348	1252	1707	2249	3172	1567	2071	2301	3590

Źródło: opracowanie własne na podstawie – www.ukrstat.gov.ua, [odczyt: 15.06.2013]; www.mfa.gov.by/bilateral/america/, [odczyt: 15.06.2013]; www.фТс.рф/index.php?option=com_newsfts&view=category&id=125&Itemid=1976&limitstart=120, [odczyt: 5.06.2013].

Tabela 2. Udziały handlu państw WNP z państwami Ameryki Łacińskiej w handlu ogółem (w %).

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Białoruś	2,15	2,67	2,16	2,21	2,45	2,44	2,31	4,66	2,02	4,81	4,067	1,73
Rosja	1,1	1,39	1,1	0,9	1,15	1,4	1,6	1,56	1,6	1,43	1,46	1,93
Ukraina	1,87	2,04	2,08	2,19	1,78	2,04	2,03	2,07	1,83	1,87	1,54	2,34

Źródło: opracowanie własne na podstawie – www.ukrstat.gov.ua, [odczyt: 5.06.2013]; www.mfa.gov.by/bilateral/america/, [odczyt: 5.06.2013].

⁴² www.ved.bfbb.ru/trade_and_economic/argentina.php, [odczyt: 5.07.2013].

5. Uwagi końcowe

Ameryka Łacińska jest kontynentem, dla którego przez długi czas (koniec XX wieku) największe znaczenie miała współpraca z USA, ponieważ nie była zainteresowana w współpracą z państwami WNP. W tym samym czasie WNP współpracowały głównie między sobą i z Europą Zachodnią. Wraz z rozwojem gospodarczym poszczególnych państw obu regionów zaistniała jednak potrzeba znalezienia nowych partnerów handlowych. Wynikało to z faktu, że ich gospodarki stawały się coraz bardziej konkurencyjne i odgrywały coraz większą rolę w gospodarce regionalnej oraz światowej. Dlatego nawiązano współpracę i podpisano korzystne porozumienia między państwami CIS i AŁ.

Analiza danych potwierdza, że w latach 2001-2012 zarysowała się tendencja wzrostowa w handlu między państwami WNP i państwami Ameryki Łacińskiej. Wyjątkiem jest rok 2009, kiedy nastąpił światowy kryzys gospodarczy. Później te problemy zostały przezwyciężone.

Odległość geograficzna państw WNP od państw Ameryki Łacińskiej znacząco obniża pozytywny skutek liberalizacji handlu. Kwestie ewentualnej współpracy mogłyby obejmować preferencyjny reżim eksporterów WNP na rynki MERCOSUR. Najlepiej to zrobić poprzez zawarcie umowy pomiędzy poszczególnymi państwami WNP i południowoamerykańskiego bloku gospodarczego. Obiecująca wydaje się współpraca handlowo-gospodarcza w sektorze energetycznym, która jednak w drugiej połowie 2012 – 2013 r. miała nieregularny charakter.